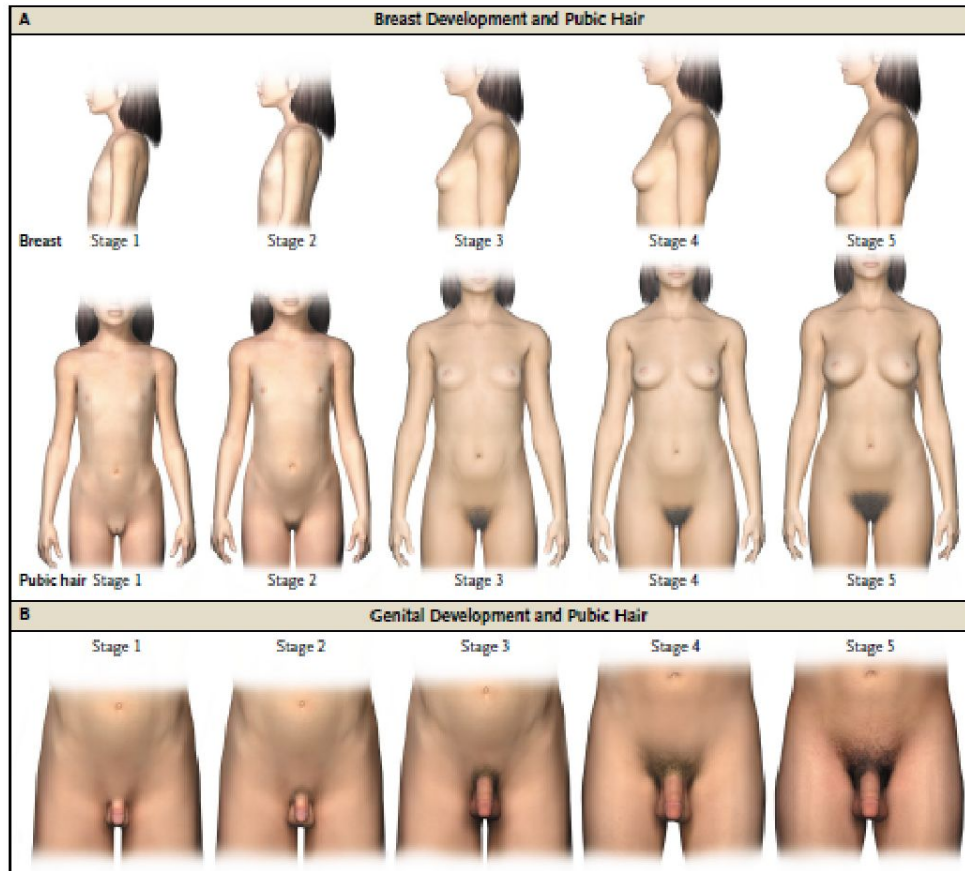

Puberteitsstadia en Tannerstadia

Figuur 3: Puberteitsstadia (met toestemming overgenomen uit: Carel, 2008).

Tabel 3: Tannerstadia pubisbehaaring (jongens en meisjes)

Stadium	Kenmerken
P1	Geen pubisbehaaring aanwezig.
P2	Kleine hoeveelheid lange, rechte (of slechts licht gekrulde), licht gepigmenteerde, haartjes aan de basis van de penis en het scrotum (man) en op de grote schaamlippen (vrouw).
P3	Merkbaar donkerdere, stuggere en meer gekrulde behaaring. De behaaring verspreidt zich naar lateraal over de pubes.
P4	Volwassen behaaring maar het bedekte oppervlak is nog steeds minder dan bij volwassenen. Er is nog geen verspreiding naar het mediale oppervlak van de dij.
P5	Volwassen behaaring, zowel qua type als hoeveelheid. Het behaarde oppervlak ziet eruit als een omgedraaide driehoek. Er is behaaring aan de binnenzijde van de dij maar niet tot aan de linea alba of tot boven de basis van de omgedraaide driehoek.

Tabel 4: Tannerstadia borstontwikkeling (meisjes)

Stadium	Kenmerken
M1	Preadolescent; alleen de tepel is verheven boven het vlak van de borst. Geen klierweefsel aanwezig.
M2	Knopvormige verheffing en vergroting van de tepelhof. Het klierweefsel wordt voelbaar als een harde schijf/knoop achter de tepel. Lichte welving rond de tepelhof.
M3	Verdere vergroting van de borst en tepel. Eerste duidelijke borstvorm zichtbaar.
M4	Toenemende groei van borst, de tepelhof is wat verheven boven het niveau van de borst.
M5	Volwassen stadium; de tepelhof valt (meestal) terug in niveau van de borst.

Tabel 5: Tannerstadia genitalia (jongens)

Stadium	Kenmerken
G1	Preadolescent; testes, scrotum en penis hebben ongeveer dezelfde grootte en vorm als bij kinderen.
G2	Het scrotum en de testes zijn vergroot. De penis vertoont nog geen of slechts weinig groei. De scrotale huid is enigszins roder, dunner en gerimpelder geworden.
G3	De penis is gegroeid, vooral in de lengte. Verdere groei van de testes en uitzakken van het scrotum.
G4	Toenemende groei van de penis en zichtbaar worden van de contouren van de glans. Ook scrotum en testes zijn verder gegroeid. Toenemende pigmentatie van de scrotale huid.
G5	Volwassen stadium; met ruim scrotum en penis die ongeveer tot de onderrand van het scrotum komt.

Tabel 6: Enkele kenmerken van puberteitsontwikkeling van Nederlandse kinderen van oorspronkelijk Nederlandse ouders (aangepast naar Fredriks et al).

	Kenmerk	Gemiddeld	Spreiding* P10-P90
Meisjes	Start borstontwikkeling (M2) Start groeisput Menarche Groei na menarche	10,72 jaar 10,5 jaar 13,05 jaar 6 cm	9,01 – 12,16 11,77 - 14,88
Jongens	Start puberteit (= testisgroei $\geq$ 4 ml) Start groeisput Virilisatie <ul style="list-style-type: none"> ▪ lage stem ▪ penisgroei ▪ mannelijk beharingspatroon 	11,3 jaar Bij testisvolume 8-10 ml= 1 à 2 jaar na start puberteit	~ - 13,04